

Egy krónikás könyvéből

Nemcsak a kritika, az olvasók is különböző érzülettel fogadták Krúdy Gyula műveit: volt, hogy tapsolták, s egy-egy időben szinte teljesen megfélemeztek róla. Az utóbbi évtizedekben újra felélénkült művei körül a muzsikaszó. Az irodalomtörténet a század nagy magyar és európai prózaírói, Móricz és Proust magasságában emlegeti. Az olvasók pedig rendületlenül olvassák sorozatban megjelent műveit. Különösen télidőben.

A könyveit lapozgató olyanformán érzi magát, mint Krúdy egyik kedves hőse a zene hallgatása közben: zöld épületekre, vadszőlős tornácokra, nyújtózkodó ebekre, barátságos köszöntésekre, őszi alkonyatokra, zúzmarás telekre és a karácsonyfák alatt fehérülő nőkre kezd emlékezni. A gyermekkori tücskök ciripelésére.

A most megjelent Krúdy-kötet minden írása a múltat, a voltakat idézi; portrékban és emlékezésekben. Már a cím is jelzi a kötet tartalmát: *Egy krónikás könyvéből*. Budapest vőlegényéről, a turf királyról, a 19. század érdekes embereiről beszél Krúdy ezekben az emlékezésekben. Akiket maga még látott, de akik – az írások születése idején – már rendre „berukkoltak a holtak selegébe”. Vagyis a ködlovagokról. Akiket a békebeli béke érdekes személyiségeinek tartott. Így idézi Kapy Miklóst, az angol király pezsgőügynök rokonát, Obrenovics Milánt, az ex királyt, Bárczy Istvánt, Budapest egykori polgármesterét, s legtöbbször Szemere Miklóst, a turf királyt, s Podmaniczky Frigyest, Budapest vőlegényét.

Szinte valamennyien furcsa, különös emberek. Krúdy – természete szerint – leginkább mindig a különösrre, a regényesre figyelt; a múltat is különöskön, gavallérokon, ködlovagokon keresztül láttatta leginkább. A múlt valóságát és a maga álmait együtt; olykor bizony erősen szivárványosítva. A húszas évekből visszatekintve – akkortájt írta legtöbb emlékezését – többször eszményibbé színesedtek tündései a világháború előtti idők. Amelyekről pedig forradalmak idején szigorú kritikával beszélt. Most, az ellenforradalom éveiben úgy érezte: „*A múlt hősi, a jelen érthetetlen.*” Vélte, hogy ott volna legcél-szerűbb folytatni a dolgokat

a világnak, ahol 1914-ben, az első világháború kitörésekor abbahagyta; a béke, a szabadság, az emberi jólét ápolását. Persze, szigorúbb számvetéseikort is tudta – le is írta: „*hazug és színészkedő kor volt... a forradalom utáni Magyarország vélt és valódi pátosza még virágzott, mint a tők.*”

Századfordulós szemléletének ebből a kettősségből érthetjük olykori elrajzolásait, s hogy ködlovagjainak arcát itt-ott fényesebbre simította a valóságosnál.

A most megjelent Krúdy-kötetben a Podmaniczky Frigyesről szóló emlékezés a legterjedelmesebb; Krúdy eme művét regényként emlegette. Különösen szeretettel emlékezett Podmaniczky Frigyesre, Budapest vőlegényére. Történelmi idők tanújának tudta: fiatal éveiben azok csoportjában állingózott, akik Széchenyi Istvánt hallgatták naponta a Nemzeti Kaszinóban, férfiéveiben Kossuth Lajos felhívására fegyvert fogott ő is... Világos után büntetésből sorozták be az osztrák hadseregbe közkatonának. Majd, a kiegyezés évtizedeiben, a közéletben szorgoskodott. Megépítette a sugárútból az Andrassy utat, felemeltette az Operaházat, azon a helyen, ahol ifjúkorában még sással benőtt mocsarat látott. Széppé, naggyá, gyönyörűvé formálta Budapestet.

Úgy vélte, Podmaniczky körül, Budapest vőlegénye körül meg lehet rajzolni az egész 19. századot; a Kossuth időből, a Ferenc József-i korba forduló. Ezt a századot vélte Krúdy a magyar történelem legszebb idejének, az alkotások, a cselekvések, az akaratok, a szenvedélyek és tiszta lelkek korának. Legalábbis a húszas években, az ellenforradalom rettenetes idejéből visszatekintve.

Csendesen, halkan beszél Krúdy Gyula emlékezéseiben is, alkonyodó szívvel. A maga és a sebesült szívűek vigasztalására. Új műfajt teremtett ezekben a portrékban is; az emlékirat és a regény határán álló műfajt. Történelmi anyagot párol lírává, mellékesnek tűnő mozzanatokon keresztül figyelmeztetett a lényegesre.

A könyv, amelyről beszélünk, tizenharmadik kötete a Szépirodalmi Könyvkiadó Krúdy-sorozatának. Barta András gondozásában jelent meg ez is.

Czine Mihály